

Detta nummer

Förra numret ägnades åt de storslagna hällristningarna från bronsåldern i Enköpingstrakten. I detta nummer presenteras två mästerverk inom den uppländska byggnadskonsten, ett från medeltiden och ett från inledningen av stormaktstiden.

Härkeberga kyrka är ett av de finaste exemplen på den uppländska medeltida salkyrkan med rikt bemålade tegelvalv. Målningarna utfördes av Albertus Pictor och hans verkstad och utgör en höjdpunkt i hans måleri. Med Kaplansgården intill, den gamla prästgården från 1700-talet, förmedlar kyrkomiljön en historisk fläkt av ett gammalt lokalt sockencentrum.

Under 1500- och 1600-talen byggde adeln många slott och herrgårdar. Grönsöö slott är ett av de första barockslotten som kom till i Mälardalen. Det välbevarade slottet och parken ligger vackert med utsikt över Mälaren och det medeltida Utö på andra sidan vattnet.

Olof Thunman är en av de främsta uppländsskildrarna genom tiderna. I ord och bild skildrade han det Uppland han älskade. Han gav ut flera diktsamlingar och var också en skicklig tecknare. I UNT:s julnummer var hans illustrationer till de olika artiklarna ett ständigt inslag. Om denna intressanta gestalt handlar den tredje artikeln i detta nummer.

Livshjulet med människans olika åldrar. Målning i Härkeberga kyrka.

Härkeberga kyrka

Förutom Skåne, har Uppland flest helt bevarade medeltidskyrkor i Sverige, med bevarad planform och utan ombyggnader av långhus och kor. Härkeberga kyrka är en av dessa välbevarade kyrkor. Många av kyrkorna har sannolikt haft föregångare uppförda i trä. Vid medeltidens slut var dock alla de uppländska sockenkyrkorna byggda av sten. På 1400-talet blev det vanligt att slå tegelvalv som bemålades. Det är många kyrkor vars målningar tillskrivs Albertus Pictor och hans verkstad. Förutom Härkeberga, kan nämnas Härnevi och Täby i Uppland, Dingtuna och Kumla i Västmanland och Floda och Lid i Södermanland.

En typisk uppländsk medeltidskyrka

Härkeberga kyrka är en salkyrka uppförd av sten. Kyrkan saknar torn. Långhus, kor och sakristia härrör från ca 1300. Sakristian hade stenvalv redan från början medan kyrkorummets tak bestod av ett tunnvalv av trä. I sakristian finns en enkel dekor bevarad från kyrkan första tid. På västgaveln finns kopior av de ursprungliga vindskidorna. En trefönstergrupp på östgaveln och två fönster på korets sydsida tillkom under den äldsta byggnadsperioden. Dessa fönstertyper var inspirerade av klosterkyrkornas fönster. Även dörrarna mellan sakristian och långhuset samt vapenhuset och långhuset är från den äldsta byggnadsperioden. Triumkrucifixet är från 1300-talet.

På 1480-talet tillkom tegelvalven i kyrkorummet samt vapenhuset. Valven har tre olika delningsmönster – enkelt stjärnvalv, åttadelat valv och komplicerat stjärnvalv. De rika kalkmålningarna i kyrkans interiör utfördes omkring 1485 och är tillskrivna Albertus Pictor.

Bänkinredningen är från 1750-talet. 1759-60 anskaffades en altaruppsats i trä. I detta sammanhang igensattes östfönstret och de två sydfönstren ersattes av ett fönster. Orgelläktaren kom till 1773. Predikstolen i gustaviansk stil är från 1791-92 och utförd av bildhuggaren Jean Baptiste Masreliez. Väggmålningarna överkalkades på 1700-talet. Takmålningarna har dock aldrig överkalkats.

År 1935-36 restaurerades kyrkan under ledning av arkitekten Erik Lundberg. Härvid återställdes flera av senare tiders förändringar. Östfönstret frilades åter, de två medeltida sydfönstren i koret återställdes, väggarnas medeltidsmålningar togs fram så långt möjligt och de ursprungliga färgerna togs fram på den fasta inredningen.

Åtminstone vissa delar av bogårdsmuren lär ha uppförts under medeltiden. Fram till 1700-talet var muren täckt av ett tak av spån. Klockstapeln är uppförd under 1600-talets senare del. Stigluckan är troligen medeltida med nya gavlar från slutet av 1700-talet.

Den tornlösa salkyrkan, trefönstergruppen och den fristående klockstapeln är vanliga drag i Upplands medeltida kyrkor.

Albertus Pictor – en av medeltidens mest kända verkstäder

Enligt Erik Lundberg är det Johannes Rosenröds målningar i Tensta och Tierpmästarens målningar i Tierp under första hälften av 1400-talet som inleder skapandet av de stora bildsviterna i Mälardalens kyrkor. Han påpekar att åtskilliga motiv övertagits av Peter Målare och därefter av hans lärjunge *Albertus Pictor*, *Albert Målare* (jämför t ex livshjulet med människans olika åldrar i Tensta kyrka och Härkeberga kyrka). Albertus Pictor hade nära kontakter med utvecklingen i Västerlandet, bl a med Lybeck som var ett centrum för konst och konstliv. Albertus Pictor och hans verkstad

hade sitt huvudsakliga verksamhetsområde i Södermanland, Västmanland och Uppland, främst västra delen.

Albertus Pictor föddes ca 1445 och dog ca 1507. Han bodde i Gamla stan vid Mynttorget. Han gifte sig med Johan Målarens änka Anna 1473 och övertog troligen Johans verkstad. Sannolikt hade han en ganska omfattande rörelse med både måleri och broderi. Han benämns även *Albert Pärstickare*. Han betalade i början av 1500-talet högre skatt än någon av sina kollegor. Han är omnämnd i stadens böcker mellan 1473 och 1509.

Albertus Pictor och hans verkstad använde förlagor, främst en träsnittsbok *Biblia Pauperum*. I den förekommer både nytestamentliga och gammeltestamentliga scener som Albertus använt ganska fritt. Det är ett kraftfullt och frodigt måleri med rik ornamentik. Albertus var nyskapande inom kyrkomåleriet genom att börja teckna tredimensionellt, både när det gäller figurer och rumsbildning.

Ett av Pictors mest enastående verk

Kalkmålningarna i Härkeberga kyrka utfördes under den sista perioden av Alberts måleri och utgör en höjdpunkt i hans karriär. Målningarnas färger var ursprungligen mer lysande och kontrastrika än idag – rött, guldgul, grönt och blått. Framförallt de röda och gula färgerna har mörknat, nästan mot svart, under århundradena.

På 1400-talet fanns inget fönster på nordväggen vilket betyder att den väggen gav bästa möjligheten till sammanhängande figurframställning. Senare tiders upptagning av fönster och överkalkning har gjort att framförallt norra och västra väggarna blivit förstörda. Man tror att målningarna på dessa väggytor utgjorde framställningar av Jesu liv.

Enligt Erik Lundberg är framställningarna i valven grupperade så att slående huvudpunkter är relaterade till kyrkbesökarens vandring från ingången fram till altaret. I västra valvets stora mittfält möter en framställning av *Yttersta domen*. I västra valvets östra fält visas *Nådstolen*, treenigheten symboliskt åskådliggjord. Nästa huvudpunkt är *triumfkrucifixet*. Över krucifixet i östra valvkappans vänstra hälft finns *Jungfru Marias kröning till himlarnas drottning*. Korets bildsviter handlar om *Jesu födelse*, *konungarnas tillbedjan* mm och avslutas med *Jesu dop*.

På kapitäl, i svicklar (triangulära ytor) och i bakgrunden i interiörerna förekommer ofta humoristiska småfigurer som står i kontrast till det religiösa allvaret i bildframställningarna i övrigt. Medeltidens människor uppskattade dessa burleska motiv som inte ansågs störa det religiösa allvaret i bilderna i övrigt.

Enligt Henrik Cornell har Albertus själv troligen gjort de flesta av korvalvets målningar medan gesällernas medverkan är tydligare i andra och tredje valven.

Välbevarad kaplansgård

Intill Härkeberga kyrka ligger den gamla komministergården med byggnader huvudsakligen från 1700- och 1800-talen. Gården ägs av Nordiska museet och är en av Sveriges äldsta prästgårdar. Gården är av centralsvensk typ, dvs en huslänga skiljer gårdens inre del med mangårdsbyggnaden från dess yttre del, fågård. Gården ligger i en typisk radby. Gården är typisk för den tid då prästen fortfarande drev jordbruk vid sidan av sitt ämbete. Gården består av sjutton rödfärgade byggnader – mangården / prästbostaden samt sexton ekonomibyggnader/uthus. Bakom mangården finns en liten trädgård med doftande kryddörter och andra perenner.

Kristina Berglund

Interiör från kaplansgården

Grönsöö slott

På 1600-talet byggde högadeln många slott vid Mälarens stränder i och kring Stockholm. Man ville bo nära centraladministrationen som alltmer koncentrerades till Stockholm och man ville ha kontroll över det mest centrala området i riket. Grönsöö slott med väl bevarad yttre och inre miljö är idag ett av de bästa exemplen på den förr så rika herrgårdskulturen i Mälardalen.

Byggherren, Johan Skytte, hade en ovanligt god utbildning för sin tid. Han anlätades som lärare till blivande kungen Gustaf II Adolf och adlades 1604. Han deltog i beskickningar utomlands, inkallades till riksrådet 1617 och utnämndes till universitetskansler i Uppsala 1622. Han instiftade den Skytteanska professuren i vältalighet. Han blev friherre 1624 och utsågs 1629 till generalguvernör i Livland, Ingermanland och Karelén. Han blev universitetskansler i Dorpat och 1634 blev han president i Göta hovrätt.

Ett av de första Mälarslotten

Johan Skytte förvärvade successivt Grönsöö by och ytterligare gårdar och torp som kom att bilda godscomplexet Grönsöö. Detta skedde både genom att han fick gårdar i förläning och genom egna förvärv. Slottet började byggas ca 1608 och bygget fortsatte flera år in på nästa decennium av 1600-talet. Slottet fick karaktär av 1500-talsrenässans troligen med franska förebilder. Man vet dock inte vem som var arkitekt.

Slottet uppfördes i gråsten och tegel. Byggnaden har två våningar i full höjd samt en låg tredje våning. Byggnaden fick en ståtlig utformning med utsirade gavlar, en hög takryttare mitt på taket samt kvadratiske torn i de fyra hörnen. Tornen sammanbands med murar så att inhägnade förgårdar bildades vilket var ett för Grönsöö unikt drag. Huset hade entrébyggnader på långsidorna. Spisarna låg vid ytterväggarna i vilka rökgångar ledde upp till skorstenar.

Litteratur

Bonnier, Ann Catherine: *Kyrkorna berättar. Upplands kyrkor 1250-1350*, Upplands Fornminnesförenings tidskrift 51, Upplands Fornminnesförening och Hembygdsförbund, Uppsala 1987

Cornell, Henrik och Wallin, Sigurd: *Albertus Pictor*, Bonniers, Stockholm 1972

Lundberg, Erik: *Albertus Pictor*, Sveriges Allmänna Konstförening, Stockholm 1961

Länsstyrelsen i Uppsala län, Upplandsmuseet och Upplands Fornminnesförening samt Uppsala läns landsting: *Vägvisare till kulturen i Uppsala län*, Uppsala 1979

Nilsén, Anna: *Program och funktion i senmedeltida måleri*, Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Almqvist & Wiksell International, Stockholm 1986

Nisbeth, Åke: *Härkeberga kyrka*, Upplands kyrkor-81, Uppsala Stifts kyrkoberivningsredaktion, 2004

Sjöström, Ingrid och Sporrang, Ulf, red, *Uppland, landskapets kyrkor*, Forskningsprojektet Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria, Universiteten i Stockholm, Umeå och Uppsala samt Riksantikvarieämbetet, Riksantikvarieämbetet och författarna, 2004

Utseendet i detta första skede av byggnadens historia framgår främst av Erik Dahlbergs *Svecia antiqua et hodierna* från 1670 (skiss och kopparstick) samt av en bild från Carl Gripenhielms Mälarkarta från 1689. Grönsöö var den mest magnifika slottsbyggnaden som uppfördes vid denna tid i Mellansverige. Skytte lär ha varit fåfång och ville med bygget manifestera sin ställning i samhället.

Från renässans till barock i interiören på 1600-talet

Byggnadens planlösning påminner om parstugan – en tredelning med den genomgående förstugan i mitten. Förstugan som ger vacker genomsikt mot sjösidan av slottet är relativt oförändrad sedan byggtiden. Bostadsdelen låg i bottenvåningen. Kök och övriga ekonomitrymmen låg i andra byggnader av brandsäkerhetsskäl. Liksom exteriören hade inredningen renässanskaraktär. Som brukligt var vid denna tid var takbjälkarna synliga in mot rummen. Det

Grönsö slott med dubbel trädallé mot huvudentrén

finns belägg för att nästan alla utrymmen dekorerades med målningar från början, både bjälktaken och de putsade väggarna. Av dessa tidiga målningar återstår dock inte mycket idag.

Fram till 1698 var slottet i Skytteska familjens ägo. Johan Skyttes son, Bengt Skytte, skaffade sig liksom sin far stora kunskaper. Han lär inte heller ha varit särskilt blygsam och ville att hans lärdom skulle avspeglats i bostaden. Han moderniserade en del av inredningen troligen omkring 1660. Han ville ha en mera praktfull inredning och förändrade stilen från renässans till barock. Flera rum i bottenvåningen fick då rikt bemålade vävtak i barockstil.

På grund av ansträngd ekonomi och skulder indrogs slottet till Kronan 1698. Slottet var vid denna tid i djupt förfall. På 1720-talet inventerades allt lösöre på Grönsö – tapeter, tavlor, möbler, ljuskronor, koppar, tenn, glas, silver samt bibliotekets böcker. Den övervägande delen av dessa äldre inventarier kom dock att försälas för kronans och andra fordringsägares räkning.

Kraftiga förändringar av exteriör och interiör på 1700-talet

Indragningen av slottet till kronan hävdades 1724. Därefter skedde ett antal snabba ägarbyten fram till 1729 då släkten Falkenberg tillträdde som ägare. Under perioden 1724-76 skedde radikala förändringar av slottet. Tornen, murarna mellan tornen, takryttaren och portbyggnaderna revs och byggnaden fick nuvarande enkla yttre volym. Även interiören förändrades kraftigt. Bostadsdelen flyttades upp till andra våningen. Kök och ekonomiutrymmen inreddes i bottenvåningen som i övrigt användes som gästvåning. Eldstäderna flyttades från tidigare lägen invid fasaderna in i rummen. Rökgångarna leddes samman på vinden till skorstenarna varigenom antalet skorstenar blev betydligt färre än tidigare.

År 1776 tillträdde släkten von Schulzenheim som ägare genom den framstående läkaren David von Schulzenheim. Han lät nyinreda stora delar av slottets övervåning i gustaviansk stil. Han utvecklade också slottsparken med terrasser, träd, häckar och ett kinesiskt lusthus.

Bevarande och förnyelse på 1800- och 1900-talen

År 1803 såldes slottet till änkan Beata Sofia Benzelstierna. Hennes dotter gifte sig med Reinhold von Ehrenheim, som så småningom blev hovmarskalk hos Karl XIV Johan. Därmed kom slottet i den von Ehrenheimska släktens ägo, den nuvarande ägarfamiljen. Sonen, Per Jakob, tillträdde som ägare vid faderns död 1858. Han var en framstående tjänsteman som blev kansler för universiteten i Uppsala och

Lund och en av de aderton i Svenska akademien. Vid hans död 1918 tog sonen Erik över. Han fördjupade sig i studier av slottets historia och ombesörjde tillsammans med sin hustru Alice en grundlig inventering av inventarierna. Efterföljande generationer har fortsatt detta arbete att bevara och dokumentera miljön. Sedan hovmarskalkens tid förs en reparationsjournal.

Under 1800-talet insattes sexdelade fönster, ytterligare kakelugnar sattes upp, fasaderna omputsades och taket lades om med järnplåt. Under 1900-talet återinsattes fönster av 1700-talsmodell med små rutor, putsning av fasaderna skedde ånyo och taket lades om med kopparplåt. Framförallt under senare delen av 1900-talet har renoveringen präglats av stor varsamhet.

Levande möbelhistoria på Grönsö

Grönsö är unikt med sin samling av möbler och lösöre som representerar olika stilideal främst från de senaste 200 åren. Det mest magnifika rummet på bottenvåningen är *biljardsalen/biblioteket* med gyllenläderstapeter, rikt bemålade vävtak och bokskåp från golv till tak. Boksamlingen har främst kommit till under den Ehrenheimska perioden och omfattar 10000-12000 band varav största delen finns i detta rum. Innehållet är till stor del topografi men även historia, juridik, nationalekonomi, bergvetenskap, lanthushållning och skönlitteratur. Från biljarden når man *Skytterummet* och *arbetsrummet*, båda med rikt målade vävtak. Denna södra del av bottenvåningen har en tydlig 1600-talskaraktär.

På övervåningen finner vi i södra delen *Salongen* med möblemang i sengustaviansk stil och stora kungaporträtt. Här finns en målning av David von Krafft som visar den unge Karl XII som en ”strålände romersk triumfator med svajande plymbose på guldhjälmen” (Sigurd Wallin). I *Stora matsalen* finns matsalsmöbler från senare hälften av 1800-talet och en serie gipsmedaljonger utförda av Tobias Sergel på 1770- och 80-talen. Mot södra fasaden finns två *salsrum*, varav det ena med en empiremöbel och det andra med bl a mahognymöbler från tidigt 1800-tal. I norra delen av övervåningen finns det *Röda förmaket* med mahognymöbler i Karl Johansstil, *skrivrummet* som har 1800-talskaraktär med möbler i nyrokoko samt *Vita förmaket* med främst gustavianska möbler.

Slott och slottsmiljö förvaltas av en stiftelse

Grönsö blev byggnadsminne 1964. År 1993 bildades Grönsö kulturhistoriska stiftelse. Syftet är att bevara slottet och slottsmiljön, att varsamt förnya byggnaden och dess interiörer när så krävs samt att skydda och bevara slottets möbler, konst och konsthantverk. Familjen von Ehrenheim bor på slottet. Verksamheten består idag av jord- och skogsbruk, fruktodling och turism.

I slottets näromgivning finns flera äldre byggnader. Här finns ett gammalt timrat magasin byggt på Skyttes tid och tillbyggt på 1700-talet, en flygel med säteritak byggd under sent 1600-tal och ett brännvinsbränneri byggt på 1700-talet. Här finns också ett lusthus i pagodstil som invändigt är klätt med stenar och snäckor. Lusthuset uppfördes 1786 och visar släktskap med den engelske arkitekten William Chambers lusthus i kinesisk stil. På andra sidan vattnet på Arnön ligger det medeltida Utö från början av 1500-talet. Utö ägdes av Maria Näf som gifte sig med Johan Skytte varigenom Utö kom att ingå i Skyttes domäner. Utö skänktes 1937 till Vitterhetsakademien och förvaltas av riksantikvarieämbetet.

Lusthus från 1786 och det medeltida Utö i bakgrunden

Trädgård med huvuddrag från Skyttes tid

Vid ingången möter man den enorma nästan 400-åriga "drottning Kristinas lind" (Karl IX:s gemål). Upp mot slottet leder en dubbel hästkastanjällé. Trädgårdsrummen avgränsas av välklippta häckar i lind och ask. Mot sjösidan finns höga terrasser. Stora fruktodlingskvarter har samma utbredning som under 1600-talet. I övrigt dominerar stora gräsmattor med ståtliga parkträd. En blomstergård har nyligen restaurerats. På vackra gångar i kalksten kan man njuta

av underbara rabatter med perenner och sommarblommor.

Grönsöo slott och miljö är idag en spännande och levande miljö med en otroligt rik representation av olika stilar i interiören. Ett besök på Grönsöo är en berättelse om 400 års svensk historia.

Kristina Berglund

Litteratur

Bedoire, Fredric: *Guldålder, slott och politik i 1600-talets Sverige*, Albert Bonniers förlag, 2001.

Nisbeth, Åke: *Grönsöo*, Grönsöo kulturhistoriska stiftelse, 1995.

Odlinder Haubo, Stina: *Möbler på Grönsöo*, Grönsöo kulturhistoriska stiftelse, 2005.

Söderberg, Bengt G: *Slott och herresäten i Sverige, Uppland I*, Allhems förlag Malmö, 1967.

Wallin, Sigurd: *Grönsöo - hemmet i ett stort uppländskt herrgårdshus*, Stockholm 1952.

Von Ehrenheim, Jakob: muntlig redovisning vid visning av slottet.

Vandringsmannen Olof Thunman

När Olof Thunman jordfästes i Uppsala domkyrka den 28 oktober 1944 var kyrkan alldeles fullsatt. Det officiella Uppsala med två landshövdingar, rektor magnificus, översten för I 8, ärkebiskopinnan Anna Söderblom och Salstas Wera von Essen i spetsen var på plats. Officerare och professorer, studenter och vanliga meniga hade mangrant slutit upp. Det var en märklig man de följde till graven.

Olof Thunman föddes 1879 i Uppsala, i huset Imperfektum vid Västra Ågatan. Han blev student 1898 och började läsa historia och nordiska språk vid universitetet. Men ganska snart sadlade han om och påbörjade en konstnärlig utbildning vid Konstakademien. Till en början målade han landskap men kom så småningom att övergå till noggranna teckningar och uppnådde ett allt större mästerskap i att avbilda dagar och stämningar i det uppländska landskapet.

Det var den unge konstnären Thunman som Evert Taube år 1907 träffade och åt lunch med på hotell Rydberg vid Gustav Adolfs torg i Stockholm. Om detta handlar Taubes Bal-laden om Olof Thunman där han bl a skaldade:

En solglödmättad, dunstig julidag
vi möttes första gången, minns jag nu,
på gamla Rydberg, sjutton år var jag
och vännen Olof Thunman tjugosju.

Olof Thunman inspirerade Taube både till att måla och dikta. Thunmans mest bekanta dikt är visan "Vi gå över daggstänkta berg", men han åstadkom flera diktsamlingar som hade det uppländska landskapet som gemensamt tema.

Det var i detta landskap som Olof Thunman vandrade. Han kändes på långt håll igen på sin originella och praktiska klädsel i form av vadmalskostym och kraftiga snörda kängor. Så kan man se honom avbildad i form av den staty av Eric Ståhl som uppförts vid Särsta värdshus i Knivsta, inte så långt från järnvägsstationen. Olof Thunman hade visserligen sitt hem i Knivsta men det var det uppländska landskapet som var hans egentliga hem. Han älskade att vandra på de slingrande grusvägarna, att känna dofterna från

blommorna och höra insekterna och fåglarna varma som-mardagar. Men även vintertid och kulna höstdagar fann han behag i. Det litet kärva landskapet kom kanske allra mest till sin rätt då och det var dessa stämningar som förevigades med hans ritstift. Detta kom också till uttryck i hans dikt "Här är vinterlandet" ur Olandssånger från 1927:

Här är vinterlandet
bländande vitt och stilla.
Här i ödemarken
har mitt hjärta fått ly och lä.

Den moderna tidens biltrafik var han inte road av. Landskapet skulle avnjutas långsamt och genom kontemplation, inte i ett snabbt framrusande och bullrande fordon som med sina bensinångor dränkte alla landskapets dofter.

Olof Thunmans hemvist var det gamla bondesverige och det var i detta landskap han vandrade. Men längtan dit kom under mellankrigstiden ibland att förknippas med de framväxande totalitära ideologierna. För den opolitiska Olof Thunman innebar detta dock ingen frestelse. Den nära vänskapen med UNT:s liberale chefredaktör Axel Johansson, Koftan kallad, utgjorde dessutom en effektiv spärr mot sådana tankar.

När Olof Thunman läste vid Uppsala universitet hade han även kommit i kontakt med arkeologin. Fornminnena kom senare i livet att bli en viktig del av hans uppländska landskap. Uppsala högar, båtgravarna vid Valsgårde och de många runstenarna kom att bli några av hans favoritmotiv. I en suggestiv bild ser man det hus som inrymmer Mora stannar avteckna sig mot det uppländska vinterlandskapet.

Olof Thunmans staty i Knivsta

Även den litet senare historien intresserade Olof Thunman. Ett exempel är de medeltida kyrkorna, ett annat är herresätena i Uppland. Ett av motiven hade han nära till, Noors herrgård i Knivsta. Men han företog också resor på Mälaren varifrån han tecknade bl a Skoklosters slott. Speciellt intressant är kanske teckningen av Ekhamns gård i Vassunda socken. Hit tog den brevskrivande latinprofessorn Adolf Törneros gärna sin tillflykt för att vila upp sig efter den ansträngande tjänsten vid universitetet.

Thunman intresserade sig inte bara för de högre ståndens historia. En del av hans förfäder var invandrare, valloner – morfadern var smed. Detta väckte hans intresse för järnhanteringen i Uppland och järnarbetarnas villkor. Han ritade av kolmilor, masugnar och bruksmiljöer. På bilderna från järnhanteringen förekommer ofta människor i det slitsamma arbetet. Det är annars påfallande i hur liten utsträckning människor förekommer på Thunmans teckningar.

Thunman samarbetade ibland med andra. Särskilt gäller detta i samband med de artiklar som publicerades i UNT:s julnummer. Han hade ett mycket gott förhållande till den kände växtgeografen Rutger Sernander. Ett resultat av deras samarbete är artikeln om Rickebasta träsk i den dalgång som går ner mot Alsike kyrka. Artikeln publicerades i 1923 års julnummer av UNT.

Vandringsmannen Olof Thunman tecknade gärna de gamla slingrande uppländska grusvägarna. Längst vägarna fanns de fasta vägmärkena, vilostenar och träd av olika slag, bl a

suptallarna. Vägmärkena gjorde resan kortare genom att markera hur långt man hunnit. Samtidigt fanns vägens spänning. Vad dolde sig bakom nästa krök? Vilket äventyr väntade härnäst?

Claes-Henric Siven

Litteratur

Olof Thunmans Uppland av Gunnar Brusewitz och Allan Ellenius, Atlantis 2005, är den bästa introduktionen till Thunmans liv och verk. Den innehåller ett stort antal av hans dikter och många fina reproduktioner av hans konst.

En levande kyrkogård, andra upplagan, av Lars Ridderstedt, Hallgren och Fallgren 2001, innehåller bl a en skildring av Olof Thunmans begravning. Boken ger också vägvisning till hans grav på Uppsala gamla kyrkogård.

Wikipedias elektroniska encyklopedi innehåller en kort artikel om Olof Thunman. Hemsidan kan nås på sv.wikipedia.org/wiki/Huvudsida.

Uppgifterna om mötet med Evert Taube har hämtats från hemsidan www.everttaube.inf.

Ett stort antal artiklar ur UNT:s julnummer finns omtryckta i *Uppländskt* med Axel Johansson och Nils Ålenius som redaktörer, Uppsala 1940. Boken gavs ut i samband med UNT:s 50-årsjubileum. Här har Olof Thunman illustrerat många av artiklarna.

Olof Thunman gav ut tre diktsamlingar; *Pan spelar*, Dahlberg 1919, *Olandssånger*, Almqvist & Wicksell 1927, och *Mark och vindar*, Geber 1935. En rätt lättåtkomlig antologi är *Valda dikter*, Geber 1954, med förord av Nils Ålenius. I detta förord ger Ålenius en inläggande bild av bohemen Thunman men berör också den fasta punkten i hans liv, det lyckliga äktenskapet med Carin Kuylenstierna.

Tidningen Kultur i Uppland

Uppland har en rik och varierad kulturhistoria. Avsikten med denna elektroniska tidning är att spegla den uppländska kulturen. Artiklarna kommer ofta men inte alltid att referera till en viss plats. Tidningen kommer alltså att kunna vara underlag för utflykter i Uppland. Många av artiklarna är också ett resultat av sådana utflykter.

Redaktion

Kristina Berglund och Claes-Henric Siven

Tel: 08-758 95 97 Mobil: 070-529 95 97

E-post: kristina.berglund.ark@kanelbulle.bredband.net